

K slovesu od Draga Dolenca

Maja 1998 je svoj življenjski krog v starosti 92 let zaključil oče Drago. Težko mi bo na kratko opisati njegovo bogato življenje, ki ga je pričel daljnega leta 1906 kot prvorojenec očeta Karla in mame Ivane. Ljudsko šolo (4 razrede) je zaključil v Železnikih, nakar ga je oče še med 1. svetovno vojno poslal v trgovsko šolo v Ljubljano, kjer je zaradi mladosti in le štirih razredov ljudske šole moral prvo leto prebiti v t. i. pripravljalnem razredu. Kot dvanajstleten fantič se je udeležil celo Cankarjevega pogreba, od svojih sošolcev pa je največkrat omenjal nekaj let starejšega Plestenjakovega Iva iz Škofje Loke.

Po vrnitvi iz Ljubljane je pričel delati v očetovi trgovini na Trnju. Dodobra je izkusil fantovsko življenje. Kar nekaj let so ga s pevskim kvartetom krasili vse naokoli; kot štiriperesna deteljica so bili Štrukelj (učitelj v Podblici, bariton), Može (učitelj pri Sv. Lenartu, 1. tenor), Zupančič (učitelj v Dražgošah in Selcih, 2. tenor) in moj oče (bas). V tistih letih so Železnikarji pričeli graditi Sokolski dom (leta 1924 ali 1925), za katerega so imeli pripravljen gradbeni material še izpred vojne. Zaživel je ljudski oder, ki mu ni manjkalo niti igralcev niti obiskovalcev. Pri igrokazih, kot so jim takrat pravili, je pogosto sodelovala cela družina (brat in obe sestri). Sokolskemu domu je kmalu zatem začel konkurirati še Prosvetni dom, ki so ga postavili klerikalci (precej iger v Prosvetnem domu je režiral pok. France Koblar). Takšno tekmovanje je bilo le zdravo, kajti predstav v enem ali drugem domu so se udeleževali ljudje iz obeh taborov. Strankarski boji so bili malo bolj kultivirani kot dandanašnji, čisto nedolžni in korektni pa tudi niso bili, saj bi mojemu staremu očetu Karlu, ki je leta 1936 kot lesni trgovec bankrotiral, zlahka pomagali prebroditi krizo, a zaradi liberalnega prepričanja pomoči ni bil deležen, celo nasprotno: takratni župnik Bertoncely ga je postavil pred cerkvena vrata, rekoč: »Tak zakrknjen liberalec v tem hramu nima kaj iskati!«. Kako me to spominja na: »Pogine naj pes!«

Od leta 1936 do 1939 je prevzel mesto oskrbnika v Krekovi koči na Ratitovcu. Z zaslužkom, ki ni bil kdo ve kakšen, sta nato skupaj z mojo mamo, ki je bila takrat tajnica na občini Železniki, 1. maja 1939 pričela z gradnjo nove hiše na Jesenovcu; pol leta po začetku gradnje se je družina že vselila vanjo in čez kakih deset dni (na vse svete 1939) je začela obratovati tudi gostilna.

Nastopili so hudi vojni časi; najprej so prišli Italijani, ki so se kmalu umaknili nemški vojski. Zanimivo je to, kot mi je večkrat pravil ata Drago, da so Nemci kaj kmalu začeli izbirati ljudi za selitev. Imeli so namreč že pripravljene spiske tako ali drugače sumljivih ljudi (kdo jim jih je naredil, seveda ni znano) in se lotili posla, se pravi selitve. Prvi, ki so bili tega »blagoslova« deležni, so bili učitelji in župniki. Občina je sicer nadaljevala z delom, tudi moja mama je bila še vedno tajnica, in sreča za ljudi

v Železnikih in okolici ter za vedno močnejši NOB je bila, da jima je z že davno pokojnim Dagarinovim Mirkom uspelo izmakniti precej živilskih kart in jih razdeliti ljudem in enotam NOB. Prava ironija je to bila, da so Nemci (kajpak nevede in nehote) prehranjevali tudi svoje sovražnike! Ko je najmlajši brat Radovan leta 1942 prejel poziv v nemško vojsko in se kot osemnajstletni gimnazijec odločil prebežati k partizanom (padel je kot politkomisar bataljona Vojkove brigade s partizanskim imenom Perun, a kljub temu ga je pokopal duhovnik, kar ni bilo nič nenavadnega), so starega očeta Karla in precej Železnikarjev selili v taborišče na Bavarskem (Mühl-dorf). Tam so ga zaradi odličnega znanja nemščine določili za starešino taborišča. O teh časih mi je pred dobrimi dvajsetimi leti pravil njegov nekdanji sotrpin, ki se ga je še po tridesetih letih s hvaležnostjo spominjal, ko mu je prav zaradi njegovega znanja in odločnosti uspelo rešiti kakih 300 ljudi koncentracijskih taborišč in skoraj zanesljive pogube...

Jeseni leta 1944 so očeta, ko je bil star 38 let, partizani mobilizirali in tako je do konca vojne preživel večkrat lačen kot sit in delil usodo z drugimi borci. Kot mnogi se je tudi on teh časov spominjal z grenkobo in ni pozabil dodati, da so se ljudje med vojno bali vseh, a še najbolj »ta belih«, ker so razmere predobro poznali. Po koncu vojne so zavihali rokave; ustanovili so Naprozo (nabavno-prodajno zadruho), oživela je gostilna v Njivah. Spomini na ratitovška leta in misel na požgano kočo mu niso dali miru in že približno leta 1950 so začeli skupaj spravljati material ter ustanavljati Planinsko društvo za Selško dolino; kdaj točno so pričeli graditi, ne vem zagotovo, pisati se je moralo leto 1952 ali 1953. Gradbena sezona ni bila dolga in transport težaven. Do Prtovča so material zvozili s tovornjakom (v glavnem ga je vozil pokojni Zaman, pd. Turkov), nato s konjsko vprego na Povden (Prtovčani in Podgorci) in od tam na vrh kar lepo peš, na ramenih. V njegovem arhivu je še vedno precej slik o tej gradnji; leta 1953 so mu nekateri neupravičeno očitali grabež (ker mu je zaradi prijateljskih vezi uspelo po dokaj nizki ceni priskrbeti takrat vsepovsod iskani cement, so si verjetno mislili, da je razliko vtaknil v žep), da so se sprli in ga naslednje leto ni bilo niti pri otvoritvi nove kočice. V zvezi s kočico naj povem še to, da se je za njeno gradnjo takrat potegovalo tudi Planinsko društvo iz Medvod, a je na Zvezi hitro in energično ukrepal ter Medvodčanom preprečil nakane (ti so kasneje postavili kočico v Tamarju).

Ko je tako s Planinskim društvom prekinil odnose, mu žilica še vedno ni dala miru; lotil se je ustanavljanja Turistično-olepševalnega društva, a z njim razen nekaj, včasih tudi utopičnih zamisli in načrtov, ni bilo kaj dosti haska. Kolikokrat se je s kolesom odpravil v Ljubljano, Kranj ali na Bled po takšnih opravkih ali na razne sestanke! Za turizem je bilo v tistih časih še mnogo prezgodaj: tujci niso prihajali, domačini so ob nedeljah z družino raje zavili v bližnjo gostilno na dva deci in partijo taroka; otroci so dobili svoj malinovec in po potrebi še kakšno okrog ušes, možakarji so se natarokirali in nadebatirali, žene pa naklepetale. Spominjam se tudi, da so pri nas v gostilni večkrat tudi zapeli.

Po upokojitvi leta 1962 je našel novega konjička, zgodovino. Prebiral je vse, kar mu je prišlo v roke. Še posebej naj omenim njegovo neumornost pri dokazovanju, da je bil v Železnikih rojen skladatelj Gabriel Plavc (umrl kot dvorni kapelnik

v Mainzu l. 1642); po dobi sodeč bi bil lahko celo brat Jurija Plavca, tistega, ki je Železnikom lastno faro »zrihtal«. V tem pogledu je tesno sodeloval s pok. prof. Vladimирjem Murkom, ki so ga nekje v Nemčiji ob neki priložnosti prav začudeno gledali, češ, kako zaboga ne poznate Plavca, saj je bil vendar Kranjec. O tem kot tudi o marsičem drugem sva se večkrat sporekla (želel sem sicer, da bi njegova teza obveljala, a je žal imel premalo otipljivih dokazov zanjo) in takrat je kot nekakšen Deus ex machina nastopila pokojna mama, rekoč: »Nehajta vendar in pojdita ven na sonce kaj pametnega delat!« In sva nadaljevala zunaj...

V zvezi s Plavcem se je kot ljubiteljski zgodovinar prepiral z dr. Cvetkom, a mu s samim, sicer dokaj logičnim sklepanjem brez materialnih dokazov ni prišel blizu. Podobno se je prepiral z umetnostnim zgodovinarjem, dr. Cevcem, ko je ta nekje omenjal (menda loškega?) kamnoseka Jurka Mavrerja, češ da o njem v Železnikih ni sledu. Oče ga je opozoril na okenski napušč hiše na Opalti, kjer sta vklesana njegovo ime in letnica, a dr. Cevc mu kot neposvečenemu ni niti prisluhnil...

Žal mi je le to, da takrat, ko je bil še čil in zdrav, nisem utegnil poslušati njegovih pripovedi, kot bi nekako pričakoval, da bo večno živel in bo časa še na preostajanje, a božja dekla pač prekriža račune in le upati smemo, da bo tudi nam prizanesla in na hitro opravila svoje delo.

Očetu v spomin zapisal sin Jože, oktobra 1998.